

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

5 De impensis, quas restituere debet malae, aut bonae fidei possessor.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

Domino restituendam. Rosella tamen eodem verb. *Bellum num. 20.* & Siluester *num. 1.* docent, etiam secundum conscientiam ea fieri recuperantur: & reuera ita est dicendum, quia eiusmodi lex civilis iusta erat ob publicum bonum, videlicet ad puniendum militum ignauiam, ad accendendos eorum animos contra hostes in pugna, ne se paterentur facile vinci ab hostibus in bello, & spoliari armis, vel vestibus.

Pari ratione iusta potest esse lex, vt instrumenta bellica, & alia mobilia bona ad bellum apta, fiant hostium in bello capientium, adeo, vt etiam si recuperentur ab alijs pretio, vel armis, non debeant restitui Domino l. Postliminij, quia eiusmodi lex Republicæ cõducere videtur, vt quisquis pro viribus conetur talia bona ab hostibus recuperare, ne arma hostes habeant ad oppugnandum nos, & nocendum nobis, quoquo modo.

De Impensis, quas restituere debet malæ, aut bonæ fidei possessor.

CAPUT V.

ANIMADVERTENDUM est, in re aliena, quam quis possidet, ita considerari posse præter ipsum rei corpus. Nam possessor rei alienæ, aut facit impensas in ea re, aut percipit fructus, aut iurum acquirit, aut damno domum afficit.

Hactenus dixi de fructibus restituendis a possessore rei alienæ: nunc de impensis dicendum mihi est.

Primo queritur, Quid impensarum nomine leges, & iura intelligant? Respondeo, impensarum nomine intelligi omnes iumptus, quos facit possessor in re aliena, quam possidet. Et impensæ secundum iura sunt triplices: necessariæ, viles, voluptuariæ, siue voluntariæ, aut colligitur ex *l. Impensæ. ff. de verb. signif. c. l. Impensarum. ff. De impensæ.* Necessariæ impensæ dicuntur, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit, puta si quis domum tectæ erigat, si oliueta cuncta restaurauerit, si iumenta pauerit, si in veltudinem feruorum aliquid impenderit: Viles impensæ dicuntur, quæ rem meliorem faciunt, vel deteriorem esse non sinunt, vel si res seruos alienos, aut illas arte aliquam docuerit: si domui piscinam, aut tabernam adiecerit. Voluptuariæ impensæ, quæ in speciem duntaxat, & formam, vel ornatus gratia fiunt: immodè etiam fructus augent, vt sunt viridatis, horu, aquæ salientes, inersitationes, picturæ, balnea, vt patet ex legibus supra citatis, Angelus, Siluester, Rosella; Tabienus, Armilla in verb. *Impensæ, siue expensæ.* Couarruias in *Reg. Peccatum par. 2. §. 6. num. 3.* Bartolus, Sanchezus, & alij *l. In fundo. ff. De rei vendic. c. l. Damnum. C. eod. tit.*

Secundo queritur, An possessor malæ fidei possit deducere impensas necessarias? De hac questione Glossa *l. In fundo. ff. De rei vendic.*

Dicendum est, posse tuta conscientia deducere, & retinere omnes impensas necessarias, quas fecerat gratia quarendotum, cogendorum, & conseruandotum fructuum *l. Si à fratre, vel à Domino. §. Fructus. ff. De petit. hered. c. l. Domum. C. De rei vendic.* & ratio naturalis præscribere videtur, vt omnes impensas necessarias rei alienæ repetere, & deducere queat.

Si obieciat, oppositum colligi ex *l. Ex argento. ff. De condit. furti.* ubi aperte dicitur, etiam necessarias impensas in re factas à fure repetendas non esse, & *l. C. De infantibus expof.* habetur, furem repetere non posse impensas, quas fecit in alendo seruo, quem surripuit. Glossa eo loco respondit, furem non posse repetere, aut retinere impensas necessarias, & de fure loqui *legem ex argento. c. l. C. De infantibus expof.* Alij vero, (inquit,) malæ fidei possessores possunt repetere tales impensas: quod colligit Glossa ex prædictis duabus legibus, quæ de fure loquuntur, non de alio malæ fidei possessore.

Ego autem dicendum existimo, aliter repugnantiam legum dissolui, si dicamus; possessorem malæ fidei nec iure actionis, nec iure exceptionis doli in iudicio posse repetere necessarias impensas, & hoc est, quod habetur in *l. Ex argento. c. l. C. De infantibus expof.* At verò officio iudicis potest eas repetere. Et hoc colligitur ex *l. Domus. C. De rei vendic. c. l. Si à patre, vel à Domino. §. Fructus. ff. de petit. her.*

Quidquid sit de foro iudiciali, in quo præfata leges & iura locum habent, in foro conscientia nulla est differentia inter furem, & alium quemuis possessorem malæ fidei: generatim enim ratio naturalis id suadere videtur, vt quilibet possessor malæ fidei possit tuta conscientia deducere, & retinere sibi omnes impensas necessarias. Ita *M. o. in 4. Di. 25. q. 26.* & Couarr. loco citato.

Tertio queritur, An malæ fidei possessor possit deducere, & sibi retinere impensas viles? Respondeo, in foro iudiciali ei repetitiõne eiusmodi impensarum nõ dari, quamuis res sit facta melior, vt colligitur ex *l. Domum. C. De rei vendic. c. l. Plane. ff. De petit. hered.* Permittitur verò ei vt tollat viles impensas, si eas detrachere queat per abractionem, vel ablationem, vel amotionem absque detrimento conditionis, vel status, in quo res antea erat. *l. Domum citata.* At verò secundum conscientiam dicendum est, posse impensas viles deducere, & sibi retinere, quoties ex eis res melior reddita est, & proinde maioris æstimationis, & pretij, vt ait Couarruias loco prædicto, & in *l. Plane modo allata sub finem;* habetur, esse secundum rationem naturalem, vt impensæ viles deducantur: & hoc locum habet, quando res aliena non solum facta est melior, & vtilior possessori, sed etiam vero Domino: nam si possessor solum sibi viliorem fecit rem, gessit quidem vtiliter rem suam, at non Domini.

Quarto queritur, An possessor malæ fidei deducere queat impensas voluptuarias in foro iudiciali? Absolutè nequit eas repetere, Glossa in *l. In fundo. ff. De rei vendic.* & aperte dicitur in *Instit. De rerum diuis. §. Ex diuerso:* [qui sciens in aliena re ædificauit, impensæ donasse videtur.] Et in *l. Vtiles ad finem. ff. De petit. hered.* habetur: [Prædo nõ debuit in aliena re superuacaneas impensas facere, & sibi imputet, si facit.]

Si querat, An possit secundum leges, & iura eas tollere per abractionem, vel ablationem absque detrimento rei? Respondeo in eadem *l. Vtiles* ei potestatem dari, hoc est, permitti, vt tollat eas, si potest commode, absque vilo damno, v. g. subripuit quis aurum, & ex eo fecit annulum, cui gemmam affixit, permittitur ei, vt gemmam sibi referat.

Secundum conscientiam dicendum est, posse malæ fidei possessorem deducere impensas voluptuarias, si eas subtrahere queat absque vilo rei alienæ detrimento, quia rei Dominum minimè lædit, & solum quod suum est, sumit. Ita Couarruias loco supra citato, & leges civiles solum negant in hac parte repetitiõne huiusmodi impensarum, hoc est, non dederunt actionem, qua possessor malæ fidei repetat in iudicio impensas voluptuarias.

Si roges, An qui subripuit aurum, & ex eo annulum fecit, possit tuta conscientia annulum sibi retinere ob impensas, quas in annulo fecit, siquidem eas absque rei detrimento deducere, aut subtrahere nequit? Respondeo, id tuto facere non posse, nisi tantundem restituat, quantum surripuit: iure enim suo vitur Dominus, si tandandem auri exigat, quantum sublatam est.

Quinto queritur, Quid sit dicendũ de possessore bonæ fidei, quod attinet ad impensas restituendas? Respondeo, etiam in foro iudiciali repetere posse oēs impensas necessarias, vt patet ex *l. Si à patre, vel à Domino. §. Fructus. ff. De petit. hered.* Ius itidè habet talis possessor repetendi impensas viles. *l. Plane c. l. Vtiles. ff. De petit. hered.* & potest eas petere, vel actione rēditionis, vel exceptione doli, vel officio iudicis: Vt si in aliena re ædificauit, pinxit, scripsit, vel quippiã aliud adiunxit, ius habet exigendi tantundem, quãti æstimatur id quod fecit, vel abradendi, vel amouendi, si id comode fieri queat, absque damno rei. *l. In fundo. ff. De rei vendic.* Nam si tolli, vel amoueri id nequeat, cogitur Dominus rei soluere

pretium, si rem suam repetat. Quod si soluere pretium non possit, compellatur rem suam possessori iusto pretio vendere. Hæc omnia communis opinio.

Obijcies in *L. Sin autem*. Sed si puerum. ff. De rei vendic. Et *l. Forte quod*. ff. eod. tit. dicitur, non debere restitui impensas, si quas fecerit possessor bonæ fidei in docendo seruo alieno aliquod artificium, nisi in duobus casibus, videlicet, si Dominus esset cum venditurus, & plus pretij consecutus ob artificium *l. Misti*. ff. De rei vendic. aut nisi monitor esset Dominus ante impensas, ut seruum petat, si putet esse suum, aut si non petierit, sciat se soluturum impensas. Respondet Glossa in *L. Domus*. C. De rei vendic. Et *l. Sin autem modo citata*, quando seruus nullas præstitit possessori operas, aut fructus, tunc possessori ius esse repetendi impensas viles: quando verò præstitit operas, aut fructus, tunc non posse bonæ fidei possessorem impensas repetere. Et ita, inquit, soluitur repugnancia legum prædictarum.

Dicendum est, in foro iudiciali officio iudicis posse repetere possessorem bonæ fidei impensas viles. Nam in *L. Plane, ad finem*. ff. De petit. hered. aperte dicitur esse secundum rationem naturalem, ut impense viles deducantur: Et in *l. Sin autem* Et in *l. Forte quod supra allegatis*, solum negatur possessori malæ fidei, ut impensas viles, etat vendicatione rei, vel exceptione doli: non autem negatur possessori bonæ fidei, ut tales repetat impensas. Si roges, an possessor bonæ fidei possit repetere, & sibi retinere impensas voluptuarias? Respondeo posse. ut *l. Viles*. ff. De petit. hered.

Ex qua culpa teneatur quis in contractibus, quasi contractibus, in delictis, & quasi delictis.

CAPVT VI.

OBLIGATIO restituendi solet ex quatuor capitibus oriri, videlicet, ex contractu, ut deposito, mutuo, commodato, precario, empto, locato, permutato, pignore, mandato, & alijs similibus: Vel ex quasi contractu, ut ex tutela, cura, negotijs gestis, transactione, ex officio, quo quis fungitur, ex arte, quam exercet, vel ex delicto, ut furto, rapina, homicidio, detractione, adulterio, vel ex quasi delicto, ut cum serui, vel familia nostra nocent alijs. Hæc diuisio colligitur ex *l. i. ff. de Actionib. & obligat. & Instit. de obligat. §. 2.*

Sciendum est, in contractibus, vel quasi contractibus, delictis, vel quasi delictis, culpam triplicem posse committi, latam, leuem, vel leuissimam: de qua diuisione in libro de Contractibus generatim agitur. Culpa verò in præsentis loco est imprudentia vel impentia, qua quis ignorat quod scire deberet: Est itidè negligentia, qua quis non prouidet, aut non cauet, aut non facit, quod prouidere, cauere, aut facere deberet. Et differt culpa à dolo, quod dolo est ex animo, & voluntate nocendi: culpa verò est negligentia, sine voluntate tamen nocendi, vel absque scientia, & voluntate lædendi.

Primo quaeritur, ex qua culpa teneatur quis in contractibus? Respondeo, tres esse regulas generales. Prima est, quando contractus est solum in bonum, & vtilitatem accipientis, tunc tenetur ex dolo, lata, leui, & leuissima culpa, ut in commodante, quando est in solius commodatarij bonum. Hæc regula colligitur ex utroque iure, Canonico, & Ciuili: Canonico quod dein, in capite primo de commodato, & Glossa ibid. Ciuili in *L. Cont. de reg. iur. l. In rebus*. Et *l. Si ut certo*. ff. Commodati, Et *l. i. §. Is quoque*. ff. De actionib. & oblig. Et *l. Magna negligentia*. ff. De verb. Signif. Et *l. Quæsitum*. §. Ad illud. ff. De precario. Ius quoque naturale idem præscribit, ac docet, quia si contractus solum est in vtilitatem, & bonum, & commodum accipientis, lege iustitiae cogitur is, qui accipit, tantam adhibere diligentiam, quantum quisque præstare solet in suis rebus.

Obijcet aliquis, Primo, precarium solum est in commodum accipientis, & tamen is qui precario rem accipit, solum tenetur ex dolo, & culpa, non leui. *l. Quæsitum*. §. Et illud. ff. De precario, Et *l. Contractus*. ff. De regul. iur. Respondeo, leges, & iura à prædicta regula, precarium excipere, & merito, quia precarium semper ex liberalitate dantis existit, ac pendet: nam qui precario rem dat, potest suo arbitratu repetere, quando voluerit, & idè qui precario accipit, ex leui culpa non tenetur, quoniam sibi imputate debet, si ex leui culpa recipientis perierit, siquidè poterat rem ipsam repetere, si voluisset, ac sic non pensisset.

Secundo obijcies, In *l. Contractus*. ff. De reg. iur. haberi. Dolum, & culpam recipere contractus sequentes, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum: at venditum, pignus, & locatum sunt in gratiam vtriusque accipientis, & dantis: Quomodo igitur cum his contractibus coniungatur commodatum, & mandatum? Si quidem mandatum sit gratia mandantis, & commodatum in gratiam eius, qui accipit. Quomodo item Iuri consulti dicunt in commodato teneri quemquam ex dolo, & culpa, hoc est, leui, sicut in vendit. & locato, ergo non tenetur commodatarius ex leuissima? Respondeo, in ea lege connumerari commodatum, & mandatum inter contractus, qui sunt in gratiam vtriusque, accipientis, & dantis: quia quauis commodatum plerumque sit in vtilitatem solius accipientis, aliquando tamen est etiam in vtilitatem dantis, ac proinde in gratiam vtriusque. Ut si ego commodè veles, vel equum Titio, ut communem amicum venientem excipiamus, vel si vasa argentea commodem, ut communem amicum ad conuiuium inuitemus.

Secunda regula, Quando contractus est in gratiam, & commodum solius dantis, accipiens solum tenetur ex dolo, aut lata culpa, non ex leuissima, aut leui, ut in deposito. Hæc regula colligitur ex legibus supra citatis, Et *l. Si ut certo*. §. Interdum. ff. Commodati. Et conuenit cum iure naturali, id enim suadet æquitas, quia cum depositum solum fiat in vtilitatem, & commodum deponentis, ipsi imputari debet, qui rem non commisit diligenti, aut diligentissimo custodi. *l. i. §. Is quoque*. ff. De act. & oblig. Et *Instit. Quibus modis contrahitur obligatio*.

Contra hæc regulam obijci potest, quia in *l. In eo mandato*. ff. Mandati. legitur: [Aliena negotia exacto negotio geruntur,] & in *l. A procuratore*, solum, & omnem culpam, immò etiam improsum culpam præstandum esse iuris auctoritate manifestè declaratur. Ergo si omnem culpam mandatarius præstat, ex leui, immò etiam ex leuissima tenetur: Glossa in *Instit. De mandato* §. Mandatum, in verbo (Ista causa) Et in *l. A procuratore*, C. Mandati in verbo, (Et omnem culpam,) dicit, Bernardum, Ioannem, & Azonem iuris interpretes tenuisse, mandatarium teneri ex dolo, & omni culpa, etiam leui, & leuissima. Alios verò ait, videlicet Gofredum, & Martinum, docuisse, solum teneri ex dolo, & lata culpa, quando mandatum datur gratia solius mandatoris, iuxta Regulam: quando verò mandatum est gratia vtriusque, mandatarius tenetur etiam ex leui culpa, ut habetur in *l. Contractus*. ff. De regul. iur. Et *l. Idem que*. ff. Mandati. Sed primum, inquit Glossa, est verum. Glossa sententiam sequuntur Cynus, & Iacobus Atena in *l. A procuratore*. C. Mandati, & Divus in cap. Contractus, de regul. iur. in Sexto. Et probant, quia is, qui mandatum suscipit, sese mandatarij obligat ad exactam curam, & diligentiam, eo quod ob solam industriam eligitur.

Dicendum est in primis, veteres iuriconsulti seuenus egisse in eos, qui mandatum non solum malitiosus egissent, sui quæsus, & commodi gratia, verum etiam si egissent negligentius, quia lædere, & violare viderentur amicitia fidem, & vitæ societatem, cum sponte sua mandatum suscipiant, immò aliquando sese offerant. Vnde mirum non est, si illi iuriconsulti voluerint, mandatarium in foro iudiciali, ex dolo, & omni culpa etiam leuissima teneri. At secundum conscientiam, cum mandatum nunquam sit gratia solius mandatarij, non videtur is ex leuissima cul-